

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ІСТОРІОГРАФІЯ

УДК 94: 321.17 (477) «10/11»

DOI: 10.26565/2227-6505-2019-28-01

**РУСЬ, УГОРЩИНА І СВЯЩЕННА РИМСЬКА ІМПЕРІЯ
В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ДРУГОЇ ТРЕТИНИ XIII ст.:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІОГРАФІЇ**

Т. О. Чугуй

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
chuguj-taras@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-4679-8543>

У статті проаналізовано актуальні питання русько-угорсько-австрійських відносин часів короля Русі Данила Романовича і короля Угорщини Бели IV. Розглянуто висвітлення в історіографії дискусійних аспектів міждержавних відносин Русі, Угорщини, Священної Римської імперії, Польщі й Золотої Орди. З'ясовано питання участі Данила Романовича в інтронізації Бели IV 14 жовтня 1235 року в Секешфегерварі. Простежено еволюцію відносин нового угорського короля з руськими правителями Данилом Романовичем, Михайлом Всеволодовичем і Ростиславом Михайловичем до і після нападу монголів на Русь і Угорщину. Проаналізовано процес завершення боротьби Романовичів за батьківську спадщину, значення їхньої перемоги у Ярославській битві 17 серпня 1245 року, вплив визнання ханом Батиєм 1246 року Данила Романовича своїм союзником на укладення миру між Белою IV і Романовичами. Визначено роль угорського короля в боротьбі князя Романа Даниловича за австрійську спадщину на початку 1250-х років. З'ясовано особливості розвитку політичних процесів у Галицькій і Волинській землі в другій третині XIII століття, значення угорського чинника у внутрішній і зовнішній політиці Данила Романовича.

Зроблено висновок про те, що відносини Русі, Угорщини і Священної Римської імперії другої третини XIII століття мали чітко виражені взаємозв'язки. Данило Романович застосував різні дипломатичні методи для налагодження політичного діалогу з угорським королем Белою IV. Незважаючи на те, що останній тривалий час підтримував кандидатуру Ростислава Михайловича на галицький престол, Ярославська битва 1245 року, а також визнання ханом Батиєм Данила своїм союзником 1246 року, мали своїм наслідком укладення русько-угорського договору про мир. Ця подія означала провал ідеї угорсько-галицької персональної унії й поклала початок участі Романовичів у боротьбі за австрійську спадщину. На нашу думку, зближення зі Священною Римською імперією Данило Романович прагнув використати для організації військового походу християнських правителів проти монголів. Проте поразка у війні за австрійську спадщину стала причиною міцнішого союзу руського правителя з папою Римським Інокентієм IV.

Ключові слова: історіографія, русько-угорсько-австрійські відносини, Данило Романович, Бела IV.

В статье проанализированы актуальные вопросы русско-венгерско-австрийских отношений времен короля Руси Данила Романовича и короля Венгрии Бели IV. Рассмотрено освещение в историографии дискуссионных аспектов межгосударственных отношений Руси, Венгрии, Священной Римской империи, Польши и Золотой Орды. Выяснен вопрос участия Данила Романовича в интронизации Бели IV 14 октября 1235 года в Секешфегерваре. Прослежена эволюция отношений нового венгерского короля с русскими правителями Данилом Романовичем, Михаилом Всеволодовичем и Ростиславом Михайловичем до и после нападения монголов на Русь и Венгрию. Проанализирован процесс

завершения борьбы Романовичей за отцовское наследие, значение их победы в Ярославской битве 17 августа 1245 года, влияние признания ханом Батыем в 1246 году Данила Романовича своим союзником и подписание мира между Белой IV и Романовичами. Определена роль венгерского короля в борьбе князя Романа Даниловича за австрийское наследие в начале 1250-х годов. Выяснены особенности развития политических процессов в Галицкой и Волынской земле во второй трети XIII века, значение венгерского фактора во внутренней и внешней политике Данила Романовича.

Сделан вывод о том, что отношения Руси, Венгрии и Священной Римской империи во второй трети XIII века имели четко выраженные взаимосвязи. Даниил Романович применил разные дипломатические методы для установления политического диалога с венгерским королем Белой IV. Несмотря на то, что последний длительное время поддерживал кандидатуру Ростислава Михайловича на галицкий престол, Ярославская битва 1245 года, а также признание ханом Батыем Данила своим союзником в 1246 году, имели своим следствием подписание русско-венгерского договора о мире. Это событие означало провал идеи венгерско-галицкой персональной унии и послужило началом участия Романовичей в борьбе за австрийское наследство. На наш взгляд, сближение со Священной Римской империей Даниил Романович хотел использовать для организации военного похода христианских правителей против монголов. Но поражение в войне за австрийское наследие стало причиной более тесного союза русского правителя с папой Римским Иннокентием IV.

Ключевые слова: историография, русско-венгерско-австрийские отношения, Даниил Романович, Бела IV.

The article analyzes topical issues of Rus'-Hungarian-Austrian relations during the time of the King of Rus' Danylo Romanovich and the King of Hungary Bela IV. The historiographical coverage of the discussion aspects of the interstate relations of the Rus', Hungary, Holy Roman Empire, Poland and Golden Horde is considered. The question of the participation of Danylo Romanovich in the enthronement of Bela IV on October 14, 1235 in Szekesfegetvar was clarified. The evolution of the relationship between the new Hungarian king and the Rus' rulers Danylo Romanovich, Mikhajlo Vsevolodovich and Rostislav Mikhajlovich was traced before and after the Mongols attack on Rus' and Hungary. The process of completing the Romanoviches struggle for farther heritage, the significance of their victory in the Battle of Yaroslav on August 17, 1245 and the influence of the recognition by Batyj-khan 1246 of Danylo Romanovich as his ally on the conclusion of peace between Bela IV and Romanovichs was analyzed. The role of the Hungarian king in the struggle of Prince Roman Danylovich for the Austrian heritage in the early 1250s was determined. The peculiarities of the development of political processes in the Galician and Volyn Lands in the second third of the XIII century, the significance of the Hungarian factor in the internal and foreign policy of Danylo Romanovich are clarified.

It is concluded that relations between the Rus', Hungary and Holy Roman Empire of the second third of the XIII centuries had clearly expressed interrelations. Danylo Romanovich applied various diplomatic methods for establishing a political dialogue with the Hungarian king Bela IV. Despite of the fact that the latter supported the candidacy of Rostislav Mikhajlovich on the Galician throne for a long time, the Yaroslav Battle of 1245, as well as the recognition Danylo's of Batyj-khan by his ally in 1246, resulted in the conclusion of the Rus'-Hungarian treaty on peace. This event meant the failure of the idea of Hungarian-Galician personal union and initiated the participation of Romanoviches in the struggle for the Austrian heritage. In our opinion, Danylo Romanovich sought to use the rapprochement with the Holy Roman Empire for the organization of a military campaign of Christian rulers against the Mongols. However, defeat in the war for the Austrian heritage was the reason for a stronger alliance of the Rus' ruler with Pope Roman Innokentij IV.

Key words: *Historiography, Rus'-Hungarian-Austrian relations, Danylo Romanovich, Bela IV.*

Актуальність теми пов'язана з неповним вивченням в історіографії питання русько-угорсько-австрійських відносин часів Данила Романовича і Бели IV. Низка вчених, зокрема М. Грушевський [35–36], Б. Влодарський [126], В. Пашуто [75–77], М. Котляр [48–54], О. Головка [25–32], М. Фонт [93–95; 114], Л. Войтович [2; 8–13], М. Волощук [14–21], І. Ліхтей [60–61], А. Петрик [78–81], О. Майоров [62–67], Д. Гарді [23–24; 97], М. Бартницький [102], Н. Міка [119–120], В. Нагірний [121], Д. Домбровський [108–112], А. Юсупович [116], І. Паршин [71–74] і А. Федорук [89–92], дослідили значний історичний матеріал. Проте погляди науковців на деякі події відрізняються. Метою автора статті є прагнення на основі неупередженого вивчення джерельної бази і наукової літератури об'єктивно розглянути актуальні питання взаємин Галицької й Волинської земель з Угорщиною і Австрією в 1235–1264 рр.

Згідно з періодизацією, розробленою Л. Войтовичем для русько-угорських взаємин часів Данила Романовича, шоста фаза відносин тривала впродовж 1234–1238 рр. [12, с. 194]. У зв'язку з поразкою Данила наприкінці травня 1235 р. під Торчеськом від князя Ізяслава і половців, опозиційні галицькі бояри закликали до Галича на княжіння Михайла Всеволодовича Чернігівського. Це сталося на початку осені 1235 р. [57, стп. 513]. На думку С. Павленка, боярська партія в Галичі, яка орієнтувалася на Чернігів, прагнула мати далекого князя, щоб правити від його імені [70, с. 23]. Не можна не згадати також висновок Ю. Терещенка, який відзначив, що галицьке боярство провадило вузьку стану політику, не рахуючись із загальнонаціональними інтересами [86, с. 168].

П. Грицак, оцінюючи масштаб протистояння двох княжих родів (Романовичів і Ольговичів), відзначив, що воно нагадувало боротьбу Вельфів і Гогенштауфенів [34, с. 75]. У цьому контексті варто розглядати питання участі князя Данила в інтронізації угорського короля Бели IV, яка відбулася 14 жовтня 1235 р. в Секешфегерварі. Науковці називають різні причини поїздки Данила. Так, М. Дашкевич пише про бажання руського князя укласти дружній договір з Белою IV [37, с. 48], Б. Влодарський – про спробу знайти прихильність нового короля [126, с. 108], А. Тібор – про необхідність одержати політичний притулок [125, с. 72].

Згідно з даними писемних джерел, під час інтронізації Бели IV Данило Романович вів за вуздечку коня короля [115, с. 82; 103, с. 36; 123, с. 467]. Деякі дослідники, наприклад, П. Грицак і М. Котляр упускають цей факт. І. Крип'якевич визнає участь Данила в інтронізації, однак переговори з Белою IV називає безуспішними [55, с. 123].

Висловили сумнів щодо можливої участі Данила в інтронізації Бели IV Д. Зубрицький [39, с. 124–125], І. Шараневич [124, с. 123–126], М. Дашкевич [37, с. 48]. Натомість М. Карамзін [43, с. 505, 635], Л. Салай [122, с. 33], М. Грушевський [35, с. 52–53], С. Томашівський [88, с. 337], В. Пашуто [75, с. 217], Н. Полонська-Василенко [82, с. 197], О. Майоров [62, с. 585–589; 63, с. 60], О. Назаренко [7, с. 372], Д. Гарді [97, с. 156–157], І. Ліхтей [60, с. 119–120], М. Волощук [20, с. 79], М. Бартницький [102, с. 80, 184], В. Нагірний [121, с. 207–208], Д. Домбровський [111, с. 188–189] і В. Таланін [85, с. 106] визнали Данила васалом угорського короля. Л. Войтович підтримав версію О. Майорова [9, с. 253]. Дослідник зазначає, що, вдовольнивши амбіції Бели IV, Данило Романович домігся того, що угорський король у 1236 р. зайняв нейтральну позицію в галицькому конфлікті, відмовившись від заручин своєї доньки з князем Ростиславом Михайловичем (онуком Всеволода III) [12, с. 195–196]. Такі ж учені, як Б. Влодарський [126, с. 108], М. Димник [113, с. 100], М. Лабунька [56, с. 560–561], Д. Хрустальов [98, с. 46], О. Головка [27, с. 303–304; 29, с. 160–161; 32, с. 302], В. Александрович [3, с. 326–327] й І. Паршин [71, с. 33; 74, с. 211–212, 214] дійшли висновку, що старший Романович усе ж не став васалом нового угорського короля. Ця теза може бути підкріплена тим фактом, що в середині 30-х рр. XIII ст. в Угорщині існувала внутрішньополітична нестабільність через невдоволення знатних феодалів.

Під час перебування Данила Романовича в Угорщині, Василько Романович вирушив за військовою допомогою до поляків. Як наслідок, наприкінці 1235 – на початку 1236 рр. відбувся невдалий похід Данила і Василька на Галич. Після цього, розпочався похід галицьких бояр і болохівських князів до Кам'янця на підтримку Михайла Всеволодовича.

Улітку 1236 р. [51, с. 225–226] князі Михайло Всеволодович та Ізяслав разом із половцями, болохівцями і Конрадом I Мазовецьким спробували відібрати в Данила і Василька Волинь, але безрезультатно. Натомість Конраду I вдалося захопити Дорогичин. Улітку 1237 р. [22, с. 224] Данилові Романовичу не пощастило здобути Галича, оскільки Михайла Всеволодовича підтримало численне військо угорців. Одразу після цього відбулася нова поїздка Данила і Василька до Угорщини, оскільки старшого Романовича несподівано запросив до себе Бела IV.

Угорський король, який спочатку підтримував на галицьке княжіння кандидатуру Ростислава Михайловича, довідавшись про те, що Романовичі налагодили дружні відносини з ворогом імператора Священної Римської імперії й угорського короля – австрійським герцогом Фрідріхом II Войовничим (Бабенбергом), 1237 р. уклав з Романовичами угоду. При цьому він розірвав заручини своєї доньки з князем Ростиславом. Унаслідок примирення Романовичів з Михайлом Всеволодовичем, Ростислав Михайлович 1237 р. передав Данилові Перемишль із волостю у вигляді контрибуції. Згодом, будучи намовленим боярами, Ростислав улітку 1238 р. забрав Перемишль назад. Це сталося після того, як навесні 1238 р. князь Ярослав II Всеволодович перейшов з Києва до Володимиро-Суздальщини, а столицю зайняв батько Ростислава – Михайло Всеволодович.

Хід історичних подій змінився у другій половині 1238 р., коли скориставшись від'їздом князя Ростислава Михайловича на допомогу батькові до Литви (союзниці Романовичів), Данило на запрошення міської громади заволодів Галичем. Звертаємо увагу на те, що думка Д. Дорошенка про те, що старший Романович остаточно утвердився в Галичі 1237 р. [38, с. 86] є помилковою.

Таким чином, шоста фаза і загалом перший етап угорсько-галицьких відносин (боротьба за Галицьку спадщину, 1205–1238 рр.), згідно з висновком Л. Войтовича, завершилися на користь Данила Романовича, а ідея угорсько-галицької унії в цілому провалилася [12, с. 196].

Другий етап угорсько-галицьких відносин ознаменувався переходом від конфронтації до тісного політичного союзу. Перша фаза другого етапу тривала упродовж 1238–1247 рр. [12, с. 169]. У часи монгольської навали на Русь князь Данило разом із сином Левом у вересні 1240 р. поїхав до Секешфегервара, щоб укласти союзну угоду з угорським королем, спрямовану проти монгольського нападу [59, с. 398]. Проте Бела IV відмовився від такої пропозиції. Як слушно зауважує Л. Войтович, угорський король недооцінив монгольську загрозу, тому не зумів переступити через амбіції і не захотів укласти рівний союз [12, с. 197]. Наслідки такої політики не забарилися, оскільки від монголів постраждали не тільки руські, але й угорські землі. 11 квітня 1241 р. хан Батий здобув перемогу над військами Бели IV і його брата Коломана на р. Шайо (Солоній). Коломан загинув у бою. Після цього угорський король змушений був відступати аж до Адріатичного моря. Монгольське військо пройшло також через Польщу, Чехію, Хорватію, Сербію, Боснію, Болгарію, Трансильванію і Молдову. Навесні 1242 р. Батий вирушив у пониззя Волги.

Процес відновлення влади Романовичів у Галицькій і Волинській землях після нападу монголо-татар був поступовим. Проблема полягала у тому, що не тільки галицьке боярство, а й навіть частина волинських бояр вийшла з покори. Проте Данило Романович, скориставшись боярськими чварами, ув'язнив головних опозиційних ватажків – Доброслава Суддича (захопив і контролював Пониззя) і Григорія Васильовича (колишній двірський Ростислава Михайловича, який утримував Перемишльську волость).

1241 р. князь Ростислав вирішив за підтримки болохівських князів зайняти Галич. Однак печатник і полководець галицько-волинського князя Кирило восени 1241 р. зміг відігнати Ростислава за Дніпро, а Данило Романович розгромив болохівських князів за те, що

вони перейшли на бік монголів і Ростислава Михайловича. Тим часом Василько Романович відновив владу у Володимирі, а двірський Андрій – у Перемишлі, де перед цим утвердився удільний рязанський князь Костянтин Володимирович. Замість нього волость доручили управляти Леву Даниловичу.

Угорський король продовжував тримати свою лінію, ставши союзником Ростислава Михайловича в боротьбі за Галич у 1242–1245 рр. Навесні 1242 р. Ростислав з допомогою бояр, зокрема Володислава Юрійовича, ненадовго захопив Галич [116, с. 273]. С. Павленко вірно зауважив, що князь «стає зручним знаряддям у вирішенні інтриг чернігівської партії галицьких бояр, які, користуючись моментом, прагнули повернути втрачені позиції» [70, с. 38]. На думку Д. Домбровського, внаслідок таких подій Галицьке князівство фактично було розділено, оскільки західна (Перемишльська волость) і східна (Пониззя) частини залишалися в руках Романовичів [111, с. 239]. Коли ж Ростислав Михайлович довідався про військовий наступ останніх, одразу втік до Угорщини. Показово, що галицький єпископ Артемій, який благословив Ростислава на княжіння, також подався до Угорщини.

Чергова спроба Ростислава Чернігівського утвердитись в Галичині відбулася після того, як Бела IV 1243 р. видав заміж за князя свою доньку Анну. Наступного – 1244 р., Ростислав Михайлович вирушив військовим походом на Перемишль. Проте Данило Романович, за результатами другої битви, здобув перемогу над противником і змусив його рятуватися втечею до Угорщини.

Улітку 1245 р. Ростислав Михайлович знову вирушив здобувати Галицьке князівство. Завдяки військовій підтримці угорського короля Бели IV, малопольського князя Болеслава V Сором'язливого (чоловіка Кінги, сестри Анни Белівни) та опозиційних бояр, князь спочатку захопив Перемишль. Перед Романовичами постала серйозна загроза. Данило і Василько змогли заручитися підтримкою князів Конрада I Мазовецького і Міндовга Литовського. Переконаливим є твердження Д. Александрова про те, що угорський король, прагнучи створити васальну державу, хотів отримати великий оборонний заслін від татарських військ і значний вплив у міжнародних відносинах [1, с. 82].

Знаковою історичною подією стала Ярославська битва 17 серпня 1245 р. [59, с. 403–404]. Уважаємо помилковою тезу В. Білинського про те, що битва насправді відбулася 1249 р. за ініціативою папи Римського Інокентія IV [5, с. 28; 6, с. 107, 110]. Відзначимо, що свого часу битву під Ярославом датували також 1249 р. С. Соловійов [84, с. 168], Д. Зубрицький [39, с. 148], І. Шараневич [100, с. 91].

Обґрунтоване пояснення правильного визначення дати битви знаходимо у книзі «Давньоруські літописи і літописці X–XIII ст.» [87, с. 321] П. Толочка. Аналогічну думку з приводу датування битви мають Б. Влодарський [126, с. 126–127], В. Пашуто [77, с. 300, 302], І. Крип'якевич [55, с. 125], В. Грабовецький [33, с. 62], Д. Гарді [97, с. 168], М. Котляр [53, с. 201], В. Нагірний [121, с. 222, 228], Д. Домбровський [112, с. 135], Л. Войтович [12, с. 200], О. Головка [31, с. 76; 32, с. 308], М. Волощук [21, с. 103–122] і А. Федорук [89, с. 125].

Головними дійовими особами Ярославської битви виступили: з одного боку – угорський полководець бан Фільній, князь Ростислав Михайлович і польський воєвода Флоріан; з іншого – Данило і Василько Романовичі, Лев Данилович, двірський Андрій. Князю Данилові допомагали також половці й белзький князь Всеволод Олександрович [59, с. 403]. Битва закінчилася блискучою перемогою Романовичів. Бан Фільній потрапив у полон і був страчений. М. Котляр влучно зазначає, що Ярославська битва «була однією з найбільших в історії Русі XIII ст. і підвела переможну риску під багатолітньою боротьбою Романовичів за відновлення Галицько-Волинського князівства» [48, с. 201]. В. Рудий правильно зауважив, що Данило Романович став повноправним володарем Галицько-Волинського князівства. Це сприяло економічному розвитку і політичній стабільності західних земель Русі [83, с. 53]. Дослідник угорсько-руських відносин – М. Волощук з приводу перемоги Романовичів у Ярославській битві 1245 р. резюмував, що завершилася більше ніж 40-річна військова й ідеологічна боротьба за право контролювати галицько-

волинські землі [15, с. 139]. Я. Ісаєвич також зробив висновок, що Данилова перемога на довгий час поклала край конфронтації з Угорщиною та її союзниками, водночас закріпила перемогу над бунтівливим боярством [41, с. 6].

Важливим чинником русько-угорських відносин стало визнання 1246 р. ханом Батиєм князя Данила своїм «мирником». Після цього Бела IV через митрополита Кирила сам запропонував Романовичам укласти мир [59, с. 406]. Причин для цього було декілька: новий статус Данила щодо монголів і війна угорців з австрійцями, що почалася навесні 1246 р.

Мирний договір було укладено у Зволени в другій половині 1246 – першій половині 1247 рр. [36, с. 67; 75, с. 237; 126, с. 132] й закріплено одруженням сина Данила – Лева з донькою угорського короля – Констанцією. Науковці по-різному датують цей шлюб. М. Котляр [51, с. 288] і Д. Гарді [24, с. 206] вказують на 1246 р., В. Пашуто – на 1246 – початок 1247 рр. [75, с. 237], Д. Домбровський – першу половину 1247 р. [108, с. 110–114; 110, с. 356; 111, с. 272], Л. Войтович – початок літа 1247 р. [11, с. 370], а М. Грушевський [35, с. 34–35], М. Чубатий [99, с. 55], І. Левкович [58, с. 42], М. Волощук [15, с. 142] і О. Головка [31, с. 76] – на 1248 р.

На думку Д. Гарді, з укладенням миру між угорським королем і Данилом Романовичем, князь Ростислав Михайлович остаточно втратив останній шанс повернутися на галицький трон і як винагороду отримав в управління Мачву [23, с. 195]. А дослідники В. Шушарін [42, с. 143] і О. Головка [27, с. 333] підсумовують, що цією угодою угорський король фактично відмовився від територіальних претензій на Галичину і Волинь. М. Фонт вважає, що шлюб Лева Даниловича і Констанції було укладено не тільки для протистояння монголам, а й для впорядкування стосунків Бели IV і Данила Романовича [95, с. 205].

Цікавим дискусійним питанням є інформація про загадкового короля Русі, від рук якого в битві на р. Лейті 15 червня 1246 р. загинув австрійський герцог Фрідріх II Войовничий. Й. Бертенї [4, с. 318], О. Майоров [64, с. 688–691; 65, с. 46–47; 66, с. 68–86; 67, с. 203], М. Кисельов [44, с. 25–50], В. Ідзьо [40, с. 565] вважають, що цим королем був Данило Романович. Натомість більшість науковців, зокрема М. Грушевський [35, с. 68], К. Лехнер [117, с. 296], М. Фонт [114, с. 253], Н. Міка [120, с. 18–19], Д. Гарді [23, с. 196], В. Мандзяк [68, с. 131–143], В. Нагірний [121, с. 238], Д. Домбровський [111, с. 273–274], О. Мартинюк [69, с. 49–55], І. Паршин [71, с. 151, 175–176; 73, с. 123–132; 74, с. 91], Л. Войтович [12, с. 205–207] і О. Головка [31, с. 77], схиляються до думки, що мова йде про Ростислава Михайловича. З цього приводу, необхідно зазначити, що чеські й угорські джерела свідчать про те, що Фрідріх II Бабенберг під час битви опинився серед військової дружини саме Ростислава Михайловича [105, с. 445; 118, с. 164]. Крім того, слабкість першої версії підтверджує той факт, що Фрідріх II і Данило Романович були троюрідними братами, оскільки їхні матері Феодора і Єфросинія були двоюрідними сестрами [67, с. 178, 202–203]. Незважаючи на те, що між Феодорою-Ангеліною та її сином існував гострий конфлікт, складно припустити те, що князь Данило міг убити свого родича.

Друга фаза наступного етапу галицько-угорських відносин часів Данила Романовича, на думку Л. Войтовича, тривала з 1247 по 1264 рр. [12, с. 207]. Знаковою подією тих часів стала участь руських військ у боротьбі за австрійську спадщину. Після загибелі Фрідріха II Бабенберга його трон успадкували племінниця Гертуда разом із чоловіком Владиславом Моравським (Пржемислом). Однак останній, занедужавши, несподівано помер 3 січня 1247 р. Другим чоловіком Гертуди, за протекцією папи Римського Інокентія IV, в середині 1248 р. став баденський маркграф Герман VI Церінген. Але він також невдовзі помер – 4 жовтня 1250 р., залишивши по собі однорічного сина.

Активна участь руських військ у боротьбі за австрійську спадщину розпочалася наприкінці 1248 – на початку 1249 рр. Великі зміни у політичній площині цього конфлікту відбулися після того, як 12 лютого 1252 р. [86, с. 182; 12, с. 208] старша сестра Фрідріха II Войовничого – Маргарита Бабенберг (48-річна вдова німецького короля Генріха VII Гогенштауфена) вдруге вийшла заміж за чеського королевича (19-річного моравського маркграфа Пржемисла-Отакара II), який також претендував на австрійські землі. За таких

обставин Гертруда, зневажаючи Маргариту, звернулася за допомогою до угорського короля. За ініціативою угорської сторони навесні 1252 р. в Пресбурзі (Пожоні, Братиславі) було підписано новий русько-угорський договір, у результаті якого сина Данила – Романа одружили з Гертрудою 12 липня того ж року [59, с. 411; 107, с. 612].

На думку Д. Александрова, угорський король змушений був діяти саме так, оскільки вже не мав великого військово-політичного потенціалу, необхідного для поширення свого впливу на сусідні території [1, с. 85]. М. Котляр із цього приводу зазначає: «Немає сумніву в тому, що, роблячи заманливу пропозицію Данилу, Бела розраховував руками Галицько-Волинського князя завоювати Австрію для самого себе» [53, с. 205]. М. Бартницький пов'язує участь Данила у війні за Австрійську спадщину з поворотом зовнішньої політики Романовичів у бік Заходу, спричиненим монгольським завоюванням [102, с. 188–189]. Необхідно зауважити, що угорський король сприяв налагодженню відносин Данила Романовича з головою католицької церкви Інокентієм IV. Бела IV також визнав коронацію Данила 1253 р.

Боротьба за австрійську спадщину виявилася запеклою. Героїчна оборона Романом Даниловичем замку Гімберг (Гаймбург) поблизу Відня тривала від першої половини 1252 р. до кінця 1253 р. Угорський король створив військову коаліцію. На заклик Бели IV відгукнувся баварський герцог Оттон II Віттельсбах, васальнозалежні сербські та болгарські князі, половці, а також Данило Романович. Останній разом із братом Васильком, сином Левом, польськими князями Болеславом V Сором'язливим, Владиславом Опольським і Лешком Чорним та литовськими військами Товтивила і Едивида у червні – липні 1253 р. рушив військовим походом до Сілезії, узявши штурмом декілька тамтешніх міст. Однак головна мета походу руського правителя – зняття чеської облоги з Гімберга, де продовжував оборонятися Роман Данилович, не була досягнута. Як наслідок, наприкінці 1253 р. син Данила змушений був покинути Австрію. Гертруда заради того, щоб врятувати Романа від полону, погодилася розірвати шлюб.

Після закінчення війни, за посередництвом Інокентія IV, 3 квітня 1254 р. в Буді був укладений мир. Австрійську спадщину розділили між собою Пржемысл-Отакар II, залишивши за собою Австрію, і Бела IV, приєднавши до своїх володінь Штірію. М. Костомаров влучно зауважив, що угорський король змінив свої плани щодо Романа Даниловича. Тримаючи при дворі сина Гертруди від попереднього шлюбу та задумавши одружити його зі своєю донькою, він залишив Романа без допомоги [47, с. 150].

Наступний епізод русько-угорських відносин був прямо пов'язаний з монголами. Останніх обурювала незалежна політика нового короля Русі. Як наслідок, 1258 р. хан Золотої Орди Берке спрямував проти Данила Романовича досвідченого полководця Бурундая з великим військом. Спочатку Бурундай змусив Василька Романовича допомагати у військовій кампанії проти литовців. 1259 р. загарбники висунули вимогу розібрати фортечні укріплення в містах Володимир, Луцьк, Крем'янець, Данилів і Львів. Далі монголи вирушили на Захід – до Любліна і Сандомира.

Складна політична ситуація змусила короля Данила звернутися до угорців і поляків за допомогою з метою створення коаліції проти монголів. О. Головка наголошує на тому, що Данило, ймовірно, «хотів не тільки врятуватися від монголів, а й прагнув знайти можливих союзників проти кочовиків» [27, с. 353].

За твердженням Л. Войтовича, Данило Романович з кінця 1259 р. до осені 1262 р. знаходився в Угорщині [9, с. 275]. М. Фонт датує ці події 1260–1261 рр. [114, с. 260–263]. Під час перебування короля Данила в Угорщині, відбулися зміни в статусі Пржемысла-Отакара II. Останній 1260 р. розлучився з Маргаритою Бабенберг. Кмітливий угорський король вирішив скористатися цією ситуацією. 12 липня 1260 р. відбулася битва поблизу Крессенбрунна у Штірії між військами Бели IV і штірійського маршала Ульріха фон Вільдона, союзника чеського короля. У цій битві взяв участь і Данило Романович разом зі своїми синами [106, с. 15–17; 101, с. 184]. Битва завершила багаторічну боротьбу за

австрійську спадщину поразкою угорців. У результаті цього Штірія перейшла під владу чеської корони.

Необхідно підкреслити, що погляди істориків щодо участі короля Русі у битві різні. Так, І. Шараневич [124, с. 84–86, 144–145], М. Кордуба [46, с. 1–2], М. Грушевський [35, с. 76, 518–518], А. Флоровський [96, с. 232–233] і В. Нагірний [121, с. 287] висловили припущення про випадковий характер участі короля Данила у битві. Натомість Г. Венцель уважає, що Романович брав участь у битві з власним військом [104, с. 383]. Думку угорського джерелознавця підтримали Б. Влодарський [126, с. 146], Ю. Терещенко [86, с. 185], М. Волощук [15, с. 161], В. Ковальов [45, с. 55–68], Д. Домбровський [111, с. 421–426; 112, с. 156], Л. Войтович [12, с. 210], І. Паршин [71, с. 177–178], А. Федорук [90, с. 43–62; 91, с. 330–343, 92, с. 223–248]. На наш погляд, інформація в листі Пржемисла-Отакара II, де він згадує про участь у битві короля Русі Данила [106, с. 15–17], є достовірною. Зауважимо, що черговий етап війни за австрійську спадщину завершився укладенням Віденського миру 31 березня 1261 р. та шлюбом Пржемисла-Отакара II з онукою Бели IV – Кунегундою, донькою князя Ростислава Михайловича, 25 жовтня 1261 р.

Отже, відносини Русі, Угорщини і Священної Римської імперії другої третини XIII ст. мали чітко виражені взаємозв'язки. Данило Романович застосував різні дипломатичні методи для налагодження політичного діалогу з угорським королем Белою IV. Незважаючи на те, що останній тривалий час підтримував кандидатуру Ростислава Михайловича на галицьке княжіння, Ярославська битва 1245 р., а також визнання ханом Батием Данила своїм «мирником» 1246 р., мали своїм наслідком укладення русько-угорського договору про мир. Ця подія означала провал ідеї угорсько-галицької персональної унії й поклала початок участі Романовичів у боротьбі за австрійську спадщину. На нашу думку, зближення зі Священною Римською імперією Данило Романович прагнув використати для організації військового походу християнських правителів проти монголів. Проте поразка у війні за австрійську спадщину стала причиною міцнішого союзу руського правителя з папою Римським Інокентієм IV.

Література

1. Александров Д. Н. Феодальная раздробленность Руси. М.: Экслибрис-Пресс, 2001. 479 с.
2. Александрович В. С., Войтович Л. В. Король Данило Романович. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2013. 240 с.
3. Александрович В. «Щастя» короля Данила Романовича. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. Вип. 9. С. 326–327.
4. Бертенъ Й. Международное положение Венгрии после татарского нашествия. *Восточная Европа в древности и средневековье*: сб. ст. М.: Наука, 1978. С. 315–319.
5. Білинський В. Україна-Русь: історичне дослідження: у 3 кн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. Кн. 2: Князі Галицькі-Острозькі. 376 с.
6. Білинський В. Україна-Русь: історичне дослідження: у 3 кн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. Кн. 3: Українська звитяга. 408 с.
7. Венгерский хроникальный свод. *Древняя Русь в свете зарубежных источников: хрестоматия* / под ред. Т. Н. Джаксон, И. Г. Коноваловой, А. В. Подосинова. М.: Русский фонд содействия образованию и науке, 2010. Т. 4: Западноевропейские источники / сост., перев. и коммент. А. В. Назаренко. С. 353–372.
8. Войтович Л. Остання еміграція короля Данила Романовича. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2009. Сер. Історичні науки. № 13. С. 89–96.
9. Войтович Л. В. Галицько-Волинські етюди. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2011. 480 с.

10. Войтович Л. В. Лев Данилович: князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1302). Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2014. 314 с.
11. Войтович Л. В. Спірні питання галицько-волинської історії: відкриття дискусії. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2014. Вип. 8. С. 360–371.
12. Войтович Л. В. Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. 478 с.
13. Войтович Л. В. Феномен галицького боярства і його стосунки з князями. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка*. Кам'янець-Подільський, 2017. Т. 27. С. 228–243.
14. Волошук М. Взаємовідносини Галицько-Волинської держави епохи Данила Романовича з Угорщиною в працях російських істориків XIX ст. *Король Данило Романович і його місце в українській історії*. Львів: ВМС, 2003. С. 85–91.
15. Волошук М. М. Військово-політичні стосунки Угорського королівства з Галицьким та Галицько-Волинським князівством (кінець XII–XIII ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2005. 231 с.
16. Волошук М. М. Васальна залежність Данила Романовича від Бели IV (1235–1245 рр.): джерела, історіографія та коротка постановка проблеми. *Україна – Угорщина: спільне минуле та сьогодення*: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 14–16 квітня 2005 р. / відпов. ред. В. А. Смолій. К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. С. 86–95.
17. Волошук М. М. Даниил Галицкий и Бела IV: к реконструкции русско-венгерских отношений 30-х годов XIII в. *Rossica Antiqua 2006: исследования и материалы*. СПб., 2006. С. 331–341.
18. Волошук М. Русько-угорські відносини періоду Данила Романовича в оцінці угорської історіографії другої половини XX – початку XXI ст. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2007. Вип. 1. С. 89–99.
19. Волошук М. М. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції / відп. ред. Л. Войтович. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. 496 с.
20. Волошук М. Децентралізація Русі. *Русь «після Русі». Між короною і булавою: українські землі від королівства Русі до Війська Запорозького*. Х.: Клуб сімейного дозвілля, 2016. С. 60–111.
21. Волошук М. Просопографічні студії битви під Ярославом 17 серпня 1245 року. *Colloquia Russica*. Івано-Франківськ; Краків, 2017. Сер. 2. Ч. 3: Данило Романович і його часи / за ред. В. Нагірного і М. Волошука. С. 103–122.
22. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / НАН України; Ін-т історії України; за ред. М. Ф. Котляра. К.: Наук. думка, 2002. 400 с.
23. Гарді Д. Остання зустріч Данила Романовича і Ростислава Михайловича. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2011. Вип. 4. С. 193–207.
24. Гарді Д. Ким був “Der Kunig von Râzen”, присутній на весіллі герцога Бели, молодшого сина угорського короля Бели IV і Кунігунди Бранденбурзької біля міста Роттенбург у 1264 році. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 5. С. 199–208.
25. Головка А. Б. Юго-Западная Русь в политике Венгрии в первой половине XIII века. *Rossica Antiqua*. СПб., 2010. Вып. 2. С. 113–139.
26. Головка О. Б. Боярська «фронда» в Галичі. *Пам'ять століть*. 2002. № 5. С. 49–60.
27. Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. К.: СтилоС, 2006. 575 с.

28. Головка О. Б. Політика Королівства Угорщина щодо Південно-Західної Русі в першій половині XIII ст. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвідомчий зб. наук. пр.* К.: Ін-т історії України НАН України, 2006. Вип. 15. С. 151–169.
29. Головка О. Б. Князь та король Данило Романович: віхи політичної діяльності. *Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Львів, 29–30 листопада 2007 р.* Львів: Б. в., 2008. С. 143–165.
30. Головка О. Б. Галич і Галицька земля у політиці князів Придніпровської та Північної Русі (кінець XII – кінець 30-х років XIII століття). *Княжа доба: історія і культура.* Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 5. С. 117–129.
31. Головка О. Б. Східна політика Угорщини в перше десятиліття правління короля Бели IV (1235–1245 рр.). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.* Кам'янець-Подільський, 2017. Т. 27. С. 65–84.
32. Головка О. Галич і Галицька земля у міжкнязівських війнах у Південній і Південно-Західній Русі (друга половина 30-х – перша половина 40-х рр. XIII ст.). *Галич і Галицька земля: матеріали наук.-практичної конф., м. Галич, 25 жовтня 2018 р. / редкол.: В. Костишин та ін. Івано-Франківськ; Галич: Місто НВ, Інформ.-вид. відділ Нац. запов. «Давній Галич», 2018. С. 300–311.*
33. Грабовецький В. Нарис історії Галича. З найдавніших часів до початку XX ст. (До 1100-річчя заснування града). Галич: Райдрукарня, 1997. 246 с.
34. Грицак П. Галицько-Волинська держава. Нью-Йорк: НТШ; Обнова, 1958. 176 с.
35. Грушевський М. С. Історія України-Руси: у 11 т., 12 кн. К.: Наук. думка, 1993. Т. 3. 588 с.
36. Грушевський М. С. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи. *Записки НТШ.* Львів: НТШ, 1901. Т. 41. С. 1–72.
37. Дашкевич Н. П. Княжение Даниила Галицкого, по русским и иностранным известиям. К.: Унив. тип., 1873. 158 с.
38. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: у 2 т. К.: Либідь, 1992. Т. 1. 228 с.
39. Зубрицкий Д. И. История древнего Галичско-Русского княжества: в 3 ч. Львов: Тип. Ставропиг. ин-та, 1852–1855. Ч. 3. 314 с.
40. Ідзьо В. Українська держава в IX–XIV століттях. Івано-Франківськ: Сімик, 2017. 756 с.
41. Ісаєвич Я. Галицько-Волинське князівство доби Данила Галицького та його нащадків. *Галичина та Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького.* Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. С. 3–12.
42. История Венгрии / под ред. Т. М. Исламова, А. И. Пушкаша, В. П. Шушарина: в 3 т. М.: Наука, 1971. Т. 1. 643 с.
43. Карамзин Н. М. История государства Российского. М.: Наука, 1991. Т. 2–3. 832 с.
44. Киселев М. В. Австрийский «узел» во внешней политике Даниила Галицкого. *Русин.* 2015. № 1(39). С. 25–50.
45. Ковалев В. Чешский король Пшемьсл Оттакар II и русские князья: взаимные контакты на фоне международных отношений в Центральной Европе второй половины XIII века. *Русин.* 2005. № 2. С. 55–68.
46. Кордуба М. Участь Данила в битві під Крессенбрунн. *Записки НТШ.* Львів: НТШ, 1896. Т. 10. С. 1–2.
47. Костомаров М. Історія України в життєписах визначних її діячів / пер. О. Барвінського. Львів: НТШ, 1918. 493 с.
48. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. *Україна крізь віки: у 15 т.* К.: Альтернативи, 1998. Т. 5. 336 с.
49. Котляр М. Ф. Дипломатичні відносини Галицько-Волинської Русі з Угорщиною в XIII ст. *Галич і Галицька земля: зб. наук. пр. К.; Галич: Нац. заповідник «Давній Галич», 1998. С. 82–86.*

50. Котляр М. Ф. Дипломатія галицьких і волинських князів XII–XIII ст. *Київська старовина*. 2000. № 5. С. 3–10.
51. Котляр М. Ф. Данило Галицький: біографічний нарис. К.: Альтернативи, 2002. 328 с.
52. Котляр М. Ф. Історія дипломатії Південно-Західної Русі. К.: Ін-т історії України НАН України, 2002. 247 с.
53. Котляр М. Ф. Воєнне мистецтво Давньої Русі. К.: Наш час, 2011. 280 с.
54. Котляр Н. Ф. Дипломатія Южної Русі. СПб.: Алетейя, 2003. 300 с.
55. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство: 2-ге вид. зі змінами і доповненнями. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. 220 с.
56. Лабунька М. Князь Данило Галицький і коронація угорського короля Бели IV (Чин: *Officium Stratoris*). *До джерел*: зб. наук. пр. на пошану О. Купчинського з нагоди його 70-річчя. К.; Львів: Б. в., 2004. С. 554–561.
57. Лаврентьевская летопись. Вып. 2: Суздальская летопись по Лаврентьевскому списку. *Полное собрание русских летописей*. 2-е изд. Л.: Археогр. комис. АН СССР, 1927. Т. 1. 487 с.
58. Левкович І. Нарис історії Волинської землі (до 1914 року). Вінніпег: Волинський видавн. фонд, 1953. 110 с.
59. Літопис руський: за Іпатським списком / пер. з давньоруської Л. Є. Махновець; відп. ред. О. В. Мишанич. К.: Дніпро, 1989. 591 с.
60. Ліхтей І. Австро-угорсько-чеське протистояння 30–50-х XIII ст. *Carpatica – Карпатика*. Вип. 21: Політичні студії: історія, теорія, практика. Ужгород: Ужгор. нац. ун-т, НДІ Карпатознавства, 2003. С. 114–132.
61. Ліхтей І. Боротьба Данила Романовича й Пршемисла Отакара II за австрійську спадщину. *Король Данило Романович і його місце в українській історії*. Львів: ВМС, 2003. С. 75–84.
62. Майоров А. В. Галицко-Волынская Русь. Очерки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община. СПб.: Университетская книга, 2001. 640 с.
63. Майоров А. Внешняя политика Даниила Романовича в середине 1230-х годов. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. Вип. 2. С. 50–66.
64. Майоров А. В. Русь, Византия и Западная Европа. Из истории внешнеполитических и культурных связей XII–XIII вв. СПб.: Изд. Д. Буланин, 2011. 800 с.
65. Майоров А. Даниил Галицкий и Фридрих Воинственный: русско-австрийские отношения в середине XIII века. *Вопросы истории*. М., 2011. № 7. С. 32–53.
66. Майоров О. В. Про повернення Данила Романовича з Орди, примирення з королем Белою IV і участь у битві на р. Лейті (історико-хронологічні уваги). *Записки НТШ*. Львів: НТШ, 2012. Т. 264. С. 68–86.
67. Майоров О. В. Єфросинія Галицька. Дочка візантійського імператора в Галицько-Волинській Русі: княгиня і черниця. Біла Церква: Вид. Пшонківський О. В., 2013. 224 с.
68. Мандзяк В. Ростислав Михайлович – “*Dux Galiciae et imperator Bulgarorum*”. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 5. С. 131–143.
69. Мартынюк А. В. Князь Ростислав в битве на реке Лейте: «русский эпизод» австрийской истории. *Древняя Русь: вопросы медиевистики*. М., 2013. № 2(52). С. 49–55.
70. Павленко С. Князь Михайло Чернігівський та його виклик Орді. Чернігів: Сіверянський літопис, 1996. 80 с.
71. Паршин І. Л. Вектори політики володарів Галицько-Волинської Русі (за матеріалами наративних латиномовних джерел XIII–XIV століть): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства НАН України. Львів, 2014. 219 с.
72. Паршин І. Участь князя Данила Романовича в інтронізації угорського короля Бели IV. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2015. Вип. 9. С. 23–33.

73. Паршин І. “Rex Russiae” у битві на річці Лейті. *Colloquia Russica*. Івано-Франківськ; Краків, 2017. Сер. 2. Ч. 3: Данило Романович і його часи / за ред. В. Нагірного і М. Волощука. С. 123–132.
74. Паршин І. Дипломатія Галицько-Волинської держави: європейські наративні джерела XIII–XV століть. Львів: Вид. Ощипок М. М., 2018. 348 с.
75. Пашуто В. Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. М.: Изд-во АН СССР, 1950. 330 с.
76. Пашуто В. Т. Черты политического строя Древней Руси. *Древнерусское государство и его международное значение*. М.: Наука, 1965. С. 11–76.
77. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. М.: Наука, 1968. 474 с.
78. Петрик А. До питання становлення боярських родів у період княжіння династії Романовичів. *Король Данило Романович і його місце в українській історії*. Львів: ВМС, 2003. С. 137–159.
79. Петрик А. Угорська партія в контексті політичного розвитку Галицько-Волинської держави. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич, 2005. Вип. 9. С. 181–193.
80. Петрик А. М. Боярство Галицько-Волинської держави (XII–XIV ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка. Львів, 2007. 304 с.
81. Петрик А. Про формування боярських родів у період княжіння династії Романовичів. *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2007. Вип. 1. С. 115–122.
82. Полонська-Василенко Н. Д. Історія України: у 2 т. 3-тє вид. К.: Либідь, 1995. Т. 1. 588 с.
83. Рудий В. А. Перемишльська земля (IX – сер. XIV ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Львівський державний університет. Львів, 1998. 263 с.
84. Соловьев С. М. История России с древнейших времен. *Сочинения*: в 18 кн. М.: Мысль, 1988. Кн. 2. Т. 3–4. 765 с.
85. Таланин В. И. Русская и русско-венгерская знать X–XV вв.: историко-генеалогическое исследование. Запорожье: ЗНУ, 2016. 227 с.
86. Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ. Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст.: навч. посібник для студентів. К.: Перун, 1996. 496 с.
87. Толочко П. П. Давньоруські літописи і літописці XI–XIII ст. / НАН України; Ін-т археології. К.: Наук. думка, 2005. 364 с.
88. Томашівський С. Українська історія. Т. 1: Старинні і середні віки. Кн. 3–4. *Великий неспокій: друга половина XII–XIII ст.* / упорядк. і передм. В. М. Рички. 2-ге вид. К.: Україна, 1993. С. 301–347.
89. Федорук А. Ярославська битва 1245 року: реконструкція вирішального зіткнення у боротьбі за «Галицьку спадщину». *Colloquia Russica*. Kraków, 2013. Ser. 1. Vol. 2: Przemysł i ziemia Przemyska w strefie wpływów ruskich X – połowa XIV w. / pod red. V. Nagirnego i T. Pudłockiego. S. 125–143.
90. Федорук А. Військова діяльність князя Данила Романовича в контексті мілітарного розвитку Центральної та Східної Європи XIII століття. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. Lublin, 2014. Rok 12. Zesz. 6. S. 43–62.
91. Федорук А. Битви за спадщину династії Бабенбергів (1246–1278 рр.) у контексті воєнної діяльності правителів Галицько-Волинської Русі. *Галич і Галицька земля: досвід і проблеми збереження історико-архітектурної спадщини середньовічних міст в Україні та Європі*: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Галич, 27–28 жовтня 2016 р. / редкол.: Л. Бойко та ін. Галич: Інформ.-вид. відділ Нац. заповідника «Давній Галич», 2016. С. 330–343.
92. Федорук А. “Danielem regem Russiae et filios eius”: військова діяльність у великих битвах періоду війни за «австрійську спадщину» 1246–1278 рр. *Colloquia Russica*. Івано-

- Франківськ; Краків, 2017. Сер. 2. Ч. 3: Данило Романович і його часи / за ред. В. Нагірного і М. Волощука. С. 223–248.
93. Фонт М. К вопросу о характере венгерской экспансии в XIII веке. *Magyarok es szlavok*. Szeged, 1993. S. 329–336.
94. Фонт М. Венгры на Руси в XI–XIII вв. *А се его сребло*: зб. пр. на пошану чл.-кор. НАН України М. Ф. Котляра з нагоди його 70-річчя. К.: Ін-т історії України НАН України, 2002. С. 89–98.
95. Фонт М. Галич у політиці династії Арпадів. *Галич*: зб. наук. пр. Вип. 1 / за ред. М. Волощука. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2016. С. 201–207.
96. Флоровский А. В. Чехи и восточные славяне: Очерки по истории чешско-русских отношений (X–XVIII вв.): в 2 т. Praha: Slovansky ustav, 1935. (Prace Slovenskeho ustavu v Praze; Sv. 13, 20). Т. 1. 527 с.
97. Харди Ї. Наследници Кијева између краљевске круне и татарског јарма: студија о државно-правном положају Галичке и Галичко-Волинске кнежевине до 1264. године: монографије. Нови Сад: МБМ плас, 2002. 239 с.
98. Хрусталёв Д. Г. Русь: от нашествия до «ига» (30–40-е гг. XIII в.). СПб.: Евразия, 2004. 320 с.
99. Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII віці у своїх змаганнях до церковної унії. *Записки НТШ*. Львів: НТШ, 1917. Т. 123/124. С. 1–108.
100. Шараневич И. И. История Галицко-Володимирской Руси. От найдавнейших времен до року 1453. Львов: Тип. Ставропиг. ин-та, 1863. 462 с.
101. Annales Otakariani 1254–1278 / ed. R. Körpke. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. Hannoverae, 1925. P. 181–194.
102. Bartnicki M. Polityka zagraniczna księcia Daniela Halickiego w latach 1217–1264. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2005. 251 s.
103. Chronicon Hungarorum Poseniense / ed. F. Toldy. Budaе, 1852. P. 1–47.
104. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus / ed. G. Wenzel. Pest: Magyar Tudományos Akadémia, 1869. V. 7: (1235–1260). 564 p.
105. Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae / ed. R. Marsina. Bratislava: Obzor, 1987. Т. 2. 608 s.
106. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis / studio et opera G. Fejér. Budaе: Typis Typogr. Regiae Universitatis Ungaricae, 1829. Т. 4. V. 3. 560 p.
107. Continuatio Claustro-neoburgensis I / ed. W. Wattenbach. *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. Hannoverae, 1925. Т. 9. P. 610–612.
108. Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów, książąt halicko-wołyńskich. Poznań; Wrocław: Wydawnictwo Historyczne, 2002. 347 s.
109. Dąbrowski D. Stosunki pomiędzy Romanowiczami a królem węgier Bełą IV i niektórymi książętami polskimi w latach 1235–1240 (ze szczególnym uwzględnieniem polityki koligacyjnej). *Княжа доба: історія і культура*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2007. Вип. 1. С. 67–88.
110. Dąbrowski D. Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV wieku). Kraków: Avalon, 2008. 780 s.
111. Dąbrowski D. Daniel Romanowicz. Król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna. Kraków: Avalon, 2012. Т. 1. 538 s.
112. Dąbrowski D. Król Rusi Daniel Romanowicz. O ruskiej rodzinie książęcej, społeczeństwie i kulturze w XIII w. Kraków: Avalon, 2016. Т. 4. 412 s.
113. Dimnik M. Mikhail, Prince of Chernigov and Grand Prince of Kiev, 1224–1246. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1981. 199 pp.
114. Font M. Árpád-házi királyok és Rurikida fejedelmek. Szeged: Szegedi Középkorász Műhely, 2005. 330 l.
115. Heinrichs von Muglen Chronik der Hunnen / hrsg. M. G. Kovachich. *Sammlung kleiner noch ungedruckter Stücke*. Ofen, 1805. Bd. 1. S. 1–96.

116. Jusupović A. Elity ziemi halickiej i wołyńskiej w czasach Romanowiczów (1205–1269). Studium prozograficzne. Kraków: Avalon, 2013. T. 2. – 352 s.
117. Lechner K. Die Babenbergen: Mark-Grafen und Herzoge von Österreich 976–1246. Wien: Böhlau, 1994. 478 s.
118. Legendy a kroniki koruny ugerské / příprava vydání R. Pražák, překlad D. Bartoňková, J. Nechutová. Praha: Vyšehrad, 1988. 392 s.
119. Mika N. Czy król Rusi Halickiej Daniel był jbecny przy zawieraniu pokoju Wiedeńskiego w 1261 roku? Z dziejów stosunków rusko-austriackich w średniowieczu. *Kwartalnik Historyczny*. Warszawa, 1998. T. 105. № 2. S. 2–16.
120. Mika N. Walka o spadek po Babenbergach w latach 1246–1278. Racibórz: WAW, 2008. 136 s.
121. Nagirnyj W. Polityka zagraniczna księstw ziem Halickiej i Wołyńskiej w latach 1198(1199)–1264. *Prace Komisji wschodnioeuropejskiej PAU* / pod red. A. A. Zięby. Kraków: PAU, 2011. T. 12. 362 s.
122. Szalay L. Geschichte Ungarns: in 2 bd. Pest: Verlag von Wilhelm Lauffer, 1866. Bd. 1. 315 s.
123. *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum* / ed. I. Szentpétery. Budapestini: Academia Litter. Hungarica atque Societate Histor. Hungarica in partem impensarum venientibus Typographiae Reg. Universitatis Litter. Hung. Sumptibus, 1937. Vol. 1. 506 p.
124. Szaraniewicz I. Die Hypatios-Chronik, als Quellen-Beitrag zur österreichischen Geschichte. Lemberg, 1872. 167 s.
125. Tibor A. A Tizenharmadik század történeté. *Budapest: Akademiae kiadó*, 2000. 224 old.
126. Włodarski B. Polska i Ruś: 1194–1340. Warszawa: PWN, 1966. 326 s.

References

1. Aleksandrov D. N. Feodalnaya razdroblennost Rusi [Feudal fragmentation of Rus'] (in Russian). Moscow: Ekslibris-Press, 2001. 479 s.
2. Aleksandrovyeh V. S., Voitovyeh L. V. Korol Danylo Romanovyeh [The King Danylo Romanovich] (in Ukrainian). Bila Tserkva: Vyd. Pshonkivskiyi O. V., 2013. 240 s.
3. Aleksandrovyeh V. «Shchastia» korolia Danyla Romanovyeha [“Happiness” of the King Danylo Romanovich] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2015. Vyp. 9. S. 326–327.
4. Berteni Y. Mezhdunarodnoe polozhenie Vengrii posle tatarskogo nashestviya [The international situation of Hungary after the Tatar invasion] (in Russian). *Vostochnaya Yevropa v drevnosti i srednevekove*: sb. st. Moscow: Nauka, 1978. S. 315–319.
5. Bilynskiy V. Ukraina-Rus': istorychne doslidzhennia: u 3 kn. [Ukraine-Rus': a historical study: in 3 vols.] (in Ukrainian). Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2015. Kn. 2. 376 s.
6. Bilynskiy V. Ukraina-Rus': istorychne doslidzhennia: u 3 kn. [Ukraine-Rus': a historical study: in 3 vols.] (in Ukrainian). Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2017. Kn. 3. 408 s.
7. Vengerskiy khronikalnyy svod. *Drevnyaya Rus' v svete zarubezhnykh istochnikov: khrestomatiya* / pod red. T. N. Dzhakson, I. G. Konovalovoy, A. V. Podosinova [Hungarian chronicles. *Ancient Rus' in the light of foreign sources: reader* / ed. T. N. Jackson, I. G. Konovalova, A. V. Podosinov] (in Russian). Moscow: Russkiy fond sodeystviya obrazovaniyu i nauke, 2010. T. 4: Zapadnoyevropeyskie istochniki / sost., perev. i komment. A. V. Nazarenko [Western European sources / comp., trans. and comment. A. V. Nazarenko] (in Russian). S. 353–372.
8. Voitovyeh L. Ostannia emihratsiia korolia Danyla Romanovyeha [The last emigration of the King Danylo Romanovich] (in Ukrainian). *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu im. Lesi Ukrainky*. Ser. Istorychni nauky. Lutsk, 2009. № 13. S. 89–96.
9. Voitovyeh L. V. Galytsko-Volynski etyudy [The Galicia-Volyn sketches] (in Ukrainian). Bila Tserkva: Vyd. Pshonkivskiyi O. V., 2011. 480 s.

10. Voitovych L. V. Lev Danylovych: kniaz galytsko-volynskiy (bl. 1225 – bl. 1302) [Lev Danylovich: the Prince of Galicia-Volyn (about 1225 – about 1302)] (in Ukrainian). Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2014. 314 s.
11. Voitovych L. V. Spirni pytannia galytsko-volynskoi istorii: vidkryttia diskusii [Controversial issues of Galicia-Volyn history: opening the discussion] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha, 2014. Vyp. 8. S. 360–371.
12. Voitovych L. V. Galych u politychnomu zhytti Yevropy XI–XIV stolit [Galich in the political life of Europe of the XI–XIV centuries] (in Ukrainian). Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2015. 478 s.
13. Voitovych L. V. Fenomen galytskoho boiarstva i yoho stosunky z kniaziami [The phenomenon of the Galician boyars and his relations with the princes] (in Ukrainian). *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. I. Ohienka*. Kamianets-Podilskiy, 2017. T. 27. S. 228–243.
14. Voloshchuk M. Vzaiemovidnosyny Galytsko-Volynskoi derzhavy epokhy Danyla Romanovycha z Uhorschynoiu v pratsiakh rosiiskykh istorykiv XIX st. [Relations between the Galicia-Volyn State of the Danilo Romanovich era and Hungary in the writings of nineteenth-century Russian historians] (in Ukrainian). *Korol Danylo Romanovych i yoho mistse v ukrainskii istorii*. Lviv: VMS, 2003. S. 85–91.
15. Voloshchuk M. M. Viiskovo-politychni stosunky Uhorskoho korolivstva z Galytskym ta Galytsko-Volynskym kniazivstvom (kinets XII–XIII st.): dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02 / Prykarpatskyi nats. un-t im. V. Stefanyka [Military-political relations of the Hungarian Kingdom with the Galician and Galician-Volyn Principality (end of XII–XIII centuries): Diss. ... Cand. hist. sciences: 07.00.02 / V. Stefanik Carpathian National University] (in Ukrainian). Ivano-Frankivsk, 2005. 231 s.
16. Voloshchuk M. M. Vasalna zalezhnist Danyla Romanovycha vid Bely IV (1235–1245 rr.): dzherela, istoriografiia ta korotka postanovka problemy [Vassal dependence of Danylo Romanovich on Bela IV (1235–1245): sources, historiography and brief statement of the problem] (in Ukrainian). *Ukraina – Uhorschyna: spilne mynule ta sohodennia: materialy Mizhnar. nauk. konf., m. Kyiv, 14–16 kvitnia 2005 r. / vidpov. red. V. A. Smolii*. Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2006. S. 86–95.
17. Voloshchuk M. M. Daniil Galitskiy i Bela IV: k rekonstruktsii russko-vengerskikh otnosheniy 30-kh godov XIII v. [Daniil Galitskiy and Bela IV: to the reconstruction of Rus'-Hungarian relations of the 30s of the XIII century] (in Russian). *Rossica Antiqua 2006: issledovaniya i materialy*. St. Petersburg, 2006. S. 331–341.
18. Voloshchuk M. Rusko-uhorski vidnosyny periodu Danyla Romanovycha v otsintsi uhorskoj istoriografii druhoj polovyny XX – pochatku XXI st. [The Rus'-Hungarian relations of the Danylo Romanovich period in the assessment of the Hungarian historiography of the second half of the XX – beginning of the XXI centuries] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2007. Vyp. 1. S. 89–99.
19. Voloshchuk M. M. “Rus” v Uhorskomu korolivstvi (XI – druha polovyna XIV st.): suspilno-politychna rol, mainovi stosunky, mihratsii / vidp. red. L. Voitovych [“Rus” in the Hungarian Kingdom (XI – second half of the XIV century): socio-political role, property relations, migration / ed. in chief L. Voitovich] (in Ukrainian). Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2014. 496 s.
20. Voloshchuk M. Detsentralizatsiia Rusi. Rus’ “pislia Rusi”. *Mizh koronoju i bulavoju: ukrainski zemli vid korolivstva Rusi do Viiska Zaporozkoho* [Decentralization of Rus'. Rus' “after Rus’”. *Between the Crown and the Mace: Ukrainian Lands from the Kingdom of Rus' to the Zaporozhian Troops*] (in Ukrainian). Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia, 2016. S. 60–111.
21. Voloshchuk M. Prosopohrafichni studii bytvy pid Yaroslavom 17 serpnia 1245 roku [Prosopographic studies of the Battle of Yaroslav on August 17, 1245]. (in Ukrainian). *Colloquia Russica*. Ivano-Frankivsk; Krakiv, 2017. Ser. 2. Ch. 3: Danylo Romanovych i yoho chasy / za red. V. Nahirnogo i M. Voloshchuka. [Danylo Romanovich and his times / ed. V. Nagirny and M. Voloshchuk] (in Ukrainian). S. 103–122.

22. Galytsko-Volynskiy litopys. Doslidzhennia. Tekst. Komentar / NAN Ukrainy; In-t istorii Ukrainy; za red. M. F. Kotliara [Galician-Volyn chronicle. Research. Text. Commentary / NAS of Ukraine; Institute of History of Ukraine; ed. M. F. Kotlyar] (in Ukrainian). Kyiv: Nauk. dumka, 2002. 400 s.
23. Hardi D. Ostannia zustrich Danyla Romanovycha i Rostyslava Mykhailovycha [Last meeting between Danylo Romanovich and Rostislav Mikhailovich] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha, 2011. Vyp. 4. S. 193–207.
24. Hardi D. Кум був “Der Kunic von Râzen”, prysutnii na vesilli hertsoha Bely, molodshoho syna uhorskoho korolia Bely IV i Kunihundy Brandenburzkoï bilia mista Rottenburh u 1264 rotsi [Who was the “Der Kunic von Râzen” present at the wedding of Duke Bela, the youngest son of Hungarian King Bela IV and the Kunigunda of Brandenburg near the city of Rottenburg in 1264] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2011. Vyp. 5. S. 199–208.
25. Golovko A. B. Yugo-Zapadnaya Rus’ v politike Vengrii v pervoy polovine XIII veka [Southwestern Rus’ in the politics of Hungary in the first half of the 13th century] (in Russian). *Rossica Antiqua*. St. Petersburg, 2010. Vyp. 2. S. 113–139.
26. Golovko O. B. Boiarska «fronda» v Galychi [Boyar “frond” in Galich] (in Ukrainian). *Pamiat stolit*. 2002. № 5. S. 49–60.
27. Golovko O. B. Korona Danyla Galytskoho: Volyn i Galychyna v derzhavno-politychnomu rozvytku Tsentralno-Skhidnoi Yevropy rannoho ta klasychnoho serednovichchia [The Crown of Danylo Galytskyi: Volyn and Galicia in the state and political development of Central and Eastern Europe in the Early and Classical Middle Ages] (in Ukrainian). Kyiv: Stylos, 2006. 575 s.
28. Golovko O. B. Polityka Korolivstva Uhorshchyna shchodo Pivdenno-Zakhidnoi Rusi v pershii polovyni XIII st. [The policy of the Kingdom of Hungary in Southwestern Rus’ in the first half of the 13th century] (in Ukrainian). *Mizhnarodni zviiazky Ukrainy: naukovi poshuky i znakhidky: mizhvidomchyï zb. nauk. pr.* Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2006. Vyp. 15. S. 151–169.
29. Golovko O. B. Kniaz ta korol Danylo Romanovych: vikhy politychnoi diialnosti [The Prince and King Danylo Romanovich: milestones of political activity] (in Ukrainian). *Doba korolia Danyla v nauksi, mystetstvi, literaturi: materialy Mizhnar. nauk. konf., m. Lviv, 29–30 lystopada 2007 r.* Lviv: B. v., 2008. S. 143–165.
30. Golovko O. B. Galych i Galytska zemlia u politytsi kniaziv Prydniprovskoi ta Pivnichnoi Rusi (kinets XII – kinets 30-kh rokiv XIII stolittia) [Galich and Galich Land in the politics of the Princes of Pridneprovskaya and Northern Rus’ (the end of XII – the end of 30th of XIII century)] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2011. Vyp. 5. S. 117–129.
31. Golovko O. B. Skhidna polityka Uhorshchyny v pershe desiatylittia pravlinnia korolia Bely IV (1235–1245 rr.) [Eastern policy of Hungary in the first decade of the reign of King Bela IV (1235–1245)] (in Ukrainian). *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. I. Ohienka*. Kamianets-Podilskiy, 2017. T. 27. S. 65–84.
32. Golovko O. Galych i Galytska zemlia u mizhkniazivskykh viinakh u Pivdennii i Pivdenno-Zakhidnii Rusi (druha polovyna 30-kh – persha polovyna 40-kh rr. XIII st.) [Galich and Galich Land in inter-princely wars in southern and southwestern Rus’ (the second half of the 13th century – the first half of the 14th century)] (in Ukrainian). *Galych i Galytska zemlia: materialy nauk.-praktychnoi konf., m. Galych, 25 zhovtnia 2018 r. / redkol.: V. Kostyshyn ta in.* Ivano-Frankivsk; Galych: Misto NV, Inform.-vyd. viddil Nats. zapov. «Davni Galych», 2018. S. 300–311.
33. Grabovetskyi V. Narys istorii Galycha. Z naidavnishykh chasiv do pochatku XX st. (Do 1100-ricchia zasnuvannia hrada) [Essay on the history of Galich. From ancient times to the beginning of the twentieth century. (To the 1100th anniversary of the founding of the city)] (in Ukrainian). Galych: Raidrukarnia, 1997. 246 s.
34. Grytsak P. Galytsko-Volynska derzhava [The Galicia-Volyn state] (in Ukrainian). New York: NTSh; Obnova, 1958. 176 s.

35. Grushevskiy M. S. Istoriiia Ukrainy-Rusy: u 11 t., 12 kn. [History of Ukraine-Rus': in 11 vols., 12 books] (in Ukrainian). Kyiv: Nauk. dumka, 1993. T. 3. 588 s.
36. Grushevskiy M. S. Khronolohiia podii Galytsko-Volynskoi litopysy [Timeline of events of the Galicia-Volyn chronicle] (in Ukrainian). *Zapysky NTSh*. Lviv: NTSh, 1901. T. 41. S. 1–72.
37. Dashkevich N. P. Knyazhenie Daniila Galitskogo, po russkim i inostrannym izvestiyam [The reign of Daniel Galitsky, according to Russian and foreign news] (in Russian). Kiev: Univ. tip., 1873. 158 s.
38. Doroshenko D. I. Narys istorii Ukrainy: u 2 t. [Essay on the history of Ukraine: in 2 vols.] (in Ukrainian). Kyiv: Lybid, 1992. T. 1. 228 s.
39. Zubritskiy D. I. Istoriya drevnego Galichsko-Russkogo knyazhestva: v 3 ch. [The History of the Ancient Galich-Russian principality: in 3 parts] (in Russian). Lvov: Tip. Stavropig. in-ta, 1852–1855. Ch. 3. 314 s.
40. Idzo V. Ukrainska derzhava v IX–XIV stolittiakh [The Ukrainian State in the IX–XIV centuries] (in Ukrainian). Ivano-Frankivsk: Simyk, 2017. 756 s.
41. Isaievykh Ya. Galytsko-Volynske kniazivstvo doby Danyla Galytskoho ta yoho nashchadkiv [Galicia-Volyn principality of the day of Danylo Galytsky and his descendants] (in Ukrainian). *Galychyna ta Volyn u dobu serednovichchia. Do 800-richchia z dnia narodzhennia Danyla Galytskoho*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2001. S. 3–12.
42. Istoriya Vengrii / pod red. T. M. Islamova, A. I. Pushkasha, V. P. Shusharina: v 3 t. [History of Hungary / ed. T. M. Islamov, A. I. Pushkash, V. P. Shusharin: in 3 vols] (in Russian). Moscow: Nauka, 1971. T. 1. 643 s.
43. Karamzin N. M. Istoriya gosudarstva Rossiyskogo [History of the Russian State] (in Russian). Moscow: Nauka, 1991. T. 2–3. 832 s.
44. Kiselev M. V. Avstriyskiy «uzel» vo vneshney politike Daniila Galitskogo [The Austrian “knot” in the foreign policy of Daniel Galician] (in Russian). *Rusin*. 2015. № 1(39). S. 25–50.
45. Kovalev V. Cheshskiy korol Pshemysl Ottakar II i russkie knyazya: vzaimnye kontakty na fone mezhdunarodnykh otnosheniy v Tsentralnoy Yevrope vtoroy poloviny XIII veka [The Czech King Przemysl Ottakar II and Russian Princes: mutual contacts against the backdrop of international relations in Central Europe in the second half of the 13th century] (in Russian). *Rusin*. 2005. № 2. S. 55–68.
46. Korduba M. Uchast Danyla v bytvi pid Kressenbrunn. [Daniel's participation in the Battle of Cressenbrunn] (in Ukrainian). *Zapysky NTSh*. Lviv: NTSh, 1896. T. 10. S. 1–2.
47. Kostomarov M. Istoriiia Ukrainy v zhyttiepysakh vyznachnykh ii diiachiv / per. O. Barvinskoho [History of Ukraine in the biographies of prominent figures / trans. O. Barvynskiy] (in Ukrainian). Lviv: NTSh, 1918. 493 s.
48. Kotliar M. F. Galytsko-Volynska Rus'. Ukraina kriz viky: u 15 t. [Galicia-Volyn Rus'. Ukraine Through the Ages: in 15 vols.] (in Ukrainian). Kyiv: Alternatyvy, 1998. T. 5. 336 s.
49. Kotliar M. F. Dyplomatychni vidnosyny Galytsko-Volynskoi Rusi z Uhorshchynoiu v XIII st. [Diplomatic relations of Galicia-Volyn Rus' with Hungary in the 13th century] (in Ukrainian). *Galych i Galytska zemlia: zb. nauk. pr.* Kyiv; Galych: Nats. zapovidnyk «Davni Galych», 1998. S. 82–86.
50. Kotliar M. F. Dyplomatiia galytskykh i volynskykh kniaziv XII–XIII st. [Diplomacy of the Galician and Volyn Princes of the XII–XIII centuries] (in Ukrainian). *Kyivska starovyna*. 2000. № 5. S. 3–10.
51. Kotliar M. F. Danylo Galytskyi: biohrafichni narys [Danylo Galytskyi: biographical sketch] (in Ukrainian). Kyiv: Alternatyvy, 2002. 328 s.
52. Kotliar M. F. Istoriiia dyplomatii Pivdenno-Zakhidnoi Rusi [History of Diplomacy of Southwestern Rus'] (in Ukrainian). Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2002. 247 s.
53. Kotliar M. F. Voienne mystetstvo Davnoi Rusi [Martial art of Ancient Rus'] (in Ukrainian). Kyiv: Nash chas, 2011. 280 s.
54. Kotlyar N. F. Diplomatiya Yuzhnoy Rusi [Diplomacy of South Rus'] (in Russian). St. Peterburg: Aleteyya, 2003. 300 s.

55. Krypiakevych I. P. Galytsko-Volynske kniazivstvo: 2-he vyd. zi zminamy i dopovnnenniamy [Galicia-Volyn principality: second type. with changes and additions] (in Ukrainian). Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 1999. 220 s.
56. Labunka M. Kniaz Danylo Galytskyi i koronatsiia uhorskoho korolia Bely IV (Chyn: Officium Stratoris) [Prince Danylo Galytsky and the coronation of the Hungarian King Bela IV (Order: Officium Stratoris)] (in Ukrainian). *Do dzherel: zb. nauk. pr. na poshanu O. Kupchynskoho z nahody yoho 70-richchia*. Kyiv; Lviv: B. v., 2004. S. 554–561.
57. Lavrentevskaya letopis. Vyp. 2: Suzdalskaya letopis po Lavrentevskomu spisku [Laurentian Chronicle. Vol. 2: Suzdal annals on the Lavrentievsky list.] (in Russian). *Polnoe sobranie russkikh letopisey*. 2-e izd. Leningrad: Arkheogr. komis. AN SSSR, 1927. T. 1. 487 s.
58. Levkovich I. Narys istorii Volynskoi zemli (do 1914 roku) [Essay on the history of Volyn Land (until 1914)] (in Ukrainian). Winnipeg: Volynskiy vydavn. fond, 1953. 110 s.
59. Litopys Ruskyi: za Ipatskym spyskom / per. z davnoruskoi L. Ye. Makhnovets; vidp. red. O. V. Myshanych [Chronicle of Rus': according to the Ipatsky list / trans. from Old russian L. E. Makhnovets; resp. ed. O. V. Mishanich] (in Ukrainian). Kyiv: Dnipro, 1989. 591 s.
60. Likhte I. Avstro-uhorsko-cheske protystoiannia 30–50-kh XIII st. [The Austro-Hungarian-Czech confrontation of the 30-50s of the 13th century] (in Ukrainian). *Carpatica – Karpatyka*. Vyp. 21: Politychni studii: istoriia, teoriia, praktyka. Uzhhorod: Uzhhor. nats. un-t, NDI Karpatoznavstva, 2003. S. 114–132.
61. Likhte I. Borotba Danyla Romanovycha y Prshemysla Otakara II za avstriisku spadshchynu [The struggle of Danylo Romanovich and Przemysl Otakar II for the Austrian heritage] (in Ukrainian). *Korol Danylo Romanovych i yoho mistse v ukrainskii istorii*. Lviv: VMS, 2003. S. 75–84.
62. Mayorov A. V. Galitsko-Volynskaya Rus'. Ocherki sotsialno-politicheskikh otnosheniy v domongolskiy period. Knyaz, boyare i gorodskaya obshchina [Galician-Volyn Rus'. Essays on socio-political relations in the pre-Mongol period. Prince, boyars and urban community] (in Russian). St. Petersburg: Universitetskaya kniga, 2001. 640 s.
63. Mayorov A. Vneshnyaya politika Daniila Romanovicha v sredine 1230-kh godov [Foreign policy of Daniil Romanovich in the mid-1230s.] (in Russian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2008. Vyp. 2. S. 50–66.
64. Mayorov A. V. Rus, Vizantiya i Zapadnaya Yevropa. Iz istorii vneshnepoliticheskikh i kulturnykh svyazey XII–XIII vv. [Rus', Byzantium and Western Europe. From the history of foreign policy and cultural relations of the XII – XIII centuries] (in Russian). St. Petersburg: Izd. D. Bulanin, 2011. 800 s.
65. Mayorov A. Daniil Galitskiy i Fridrikh Voinstvennyy: russko-avstriyskie otnosheniya v seredine XIII veka [Daniil Galitsky and Friedrich Warrior: Rus'-Austrian relations in the middle of the XIII century] (in Russian). *Voprosy istorii*. Moscow, 2011. № 7. S. 32–53.
66. Maiorov O. V. Pro povnennia Danyla Romanovycha z Ordy, prymyrennia z korolem Beloiu IV i uchast u bytvi na r. Leiti (istoryko-khronolohichni uvahy) [On the return of Danilo Romanovich from the Horde, reconciliation with King Bela IV and participation in the Battle of the Leyte river (historical and chronological notes)] (in Ukrainian). *Zapysky NTSh*. Lviv: NTSh, 2012. T. 264. S. 68–86.
67. Maiorov O. V. Yefrosyniia Galytska. Dochka vizantiiskoho imperatora v Galytsko-Volynskii Rusi: kniahynia i chernytsia [Efrosinia Galitska. Daughter of Byzantine Emperor in Galicia-Volyn Rus': Princess and Nun] (in Ukrainian). Bila Tserkva: Vyd. Pshonkivskiyi O. V., 2013. 224 s.
68. Mandziak V. Rostyslav Mykhailovych – “Dux Galiciae et imperator Bulgarorum” [Rostislav Mikhailovich – “Dux Galiciae et imperator Bulgarorum”] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2011. Vyp. 5. S. 131–143.
69. Martynyuk A. V. Knyaz Rostyslav v bitve na reke Leyte: «russkiy epizod» avstriyskoy istorii [Prince Rostislav in the Battle on the Leyte river: “Russian episode” of Austrian history] (in Russian). *Drevnyaya Rus': voprosy medievistiki*. Moscow, 2013. № 2(52). S. 49–55.

70. Pavlenko S. Kniaz Mykhailo Chernihivskyi ta yoho vyklyk Ordi [Prince Mikhailo Chernihivskyi and his challenge to the Horde] (in Ukrainian). Chernihiv: Siverianskyi litopys, 1996. 80 s.
71. Parshyn I. L. Vektory polityky volodariv Galytsko-Volynskoi Rusi (za materialamy naratyvnykh latynomovnykh dzherel XIII–XIV stolit): dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha, In-t narodoznavstva NAN Ukrainy [Vectors of the policy of the rulers of Galician-Volyn Rus' (based on the materials of narrative Latin-speaking sources of the 13th-14th centuries): Diss. ... Cand. hist. sciences: 07.00.01 / I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, Institute of Ethnology of NAS of Ukraine] (in Ukrainian). Lviv, 2014. 219 s.
72. Parshyn I. Uchast kniazia Danyla Romanovycha v intronizatsii uhorskoho korolia Bely IV [Participation of Prince Danylo Romanovich in the enthronement of the Hungarian King Bela IV] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2015. Vyp. 9. S. 23–33.
73. Parshyn I. “Rex Russiae” u bytvi na richtsi Leiti [“Rex Russiae” at the Battle of the Leyte river] (in Ukrainian). *Colloquia Russica*. Ivano-Frankivsk; Krakiv, 2017. Ser. 2. Ch. 3: Danylo Romanovych i yoho chasy / za red. V. Nahirnoho i M. Voloshchuka [Danylo Romanovich and his times / ed. V. Nagirnyi and M. Voloshchuk] (in Ukrainian). S. 123–132.
74. Parshyn I. Dyplomatiia Galytsko-Volynskoi derzhavy: yevropeiski naratyvni dzherela XIII–XV stolit [Diplomacy of the Galicia-Volyn State: European narrative sources of the 13th-15th centuries] (in Ukrainian). Lviv: Vyd. Oshchypok M. M., 2018. 348 s.
75. Pashuto V. T. Ocherki po istorii Galitsko-Volynskoy Rusi [Essays on the history of Galicia-Volyn Rus'] (in Russian). Moscow: Izd-vo AN SSSR, 1950. 330 s.
76. Pashuto V. T. Cherty politicheskogo stroya Drevney Rusi. *Drevnerusskoe gosudarstvo i ego mezhdunarodnoe znachenie* [Features of the political system of Ancient Rus'. *The Old Russian State and its international significance*] (in Russian). Moscow: Nauka, 1965. S. 11–76.
77. Pashuto V. T. Vneshnyaya politika Drevney Rusi [Foreign policy of Ancient Rus'] (in Russian). Moscow: Nauka, 1968. 474 s.
78. Petryk A. Do pytannia stanovlennia boiarskykh rodiv u period kniazhinnia dynastii Romanovychiv [To the question of the formation of boyars in the reign of the Romanovich dynasty] (in Ukrainian). *Korol Danylo Romanovych i yoho mistse v ukrainskii istorii*. Lviv: VMS, 2003. S. 137–159.
79. Petryk A. Uhorska partiia v konteksti politychnoho rozvytku Galytsko-Volynskoi derzhavy [The Hungarian party in the context of political development of the Galicia-Volyn State] (in Ukrainian). *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk*. Drohobych, 2005. Vyp. 9. S. 181–193.
80. Petryk A. M. Boiarstvo Galytsko-Volynskoi derzhavy (XII–XIV st.): dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Drohobyt'skyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. I. Franka [Boyars of the Galicia-Volyn State (XII–XIV centuries): Diss. ... Cand. hist. sciences: 07.00.01 / I. Franko Drohobych State Pedagogical University] (in Ukrainian). Lviv, 2007. 304 s.
81. Petryk A. Pro formuvannia boiarskykh rodiv u period kniazhinnia dynastii Romanovychiv [On the formation of the boyars in the reign of the Romanovich dynasty] (in Ukrainian). *Kniazha doba: istoriia i kultura*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2007. Vyp. 1. S. 115–122.
82. Polonska-Vasylenko N. D. Istoriia Ukrainy: u 2 t. 3-tie vyd. [History of Ukraine: in 2 vols., 3-rd edition] (in Ukrainian). Kyiv: Lybid, 1995. T. 1. 588 s.
83. Rudyi V. A. Peremyshlska zemlia (IX – ser. XIV st.): dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Lvivskyi derzhavnyi universytet [Przemysl Land (IX – middle XIV cent.): Diss. ... Cand. hist. sciences: 07.00.01 / Lviv State University] (in Ukrainian). Lviv, 1998. 263 s.
84. Solovev S. M. Istoriya Rossii s drevneyshikh vremen. *Sochineniya: v 18 kn.* [The history of Russia since ancient times. *Works: in 18 books*] (in Russian). Moscow: Mysl, 1988. Kn. 2. T. 3–4. 765 s.

85. Talanin V. I. Russkaya i russko-vengerskaya znat X–XV vv.: istoriko-genealogicheskoe issledovanie [The Russian and Russian-Hungarian nobility of the 10th – 15th centuries: historical and genealogical research] (in Russian). Zaporozhe: ZNU, 2016. 227 s.
86. Tereshchenko Yu. I. Ukraina i yevropeyskyi svit. Narys istorii vid utvorennia Starokyivskoi derzhavy do kintsia XVI st.: navch. posibnyk dlia studentiv [Ukraine and the European world. An Essay on the history from the formation of the Starokyivka State to the end of the 16th century: educ. student guide] (in Ukrainian). Kyiv: Perun, 1996. 496 s.
87. Tolochko P. P. Davnoruski litopysy i litopystsi XI–XIII st. / NAN Ukrainy; In-t arkhеolohii [Ancient chronicles and chroniclers of the XI–XIII centuries / NAS of Ukraine; Institute of Archeology] (in Ukrainian). Kyiv: Nauk. dumka, 2005. 364 s.
88. Tomashivskiy S. Ukrainska istoriia. T. 1: Starynni i seredni viky. Kn. 3–4. *Velykyi nespokii: druha polovyna XII–XIII st.* / uporiadk. iperedm. V. M. Rychky. 2-he vyd. [Ukrainian History. Vol. 1: Old and Middle Ages. Book 3–4. *Great concern: the second half of the XII–XIII centuries* / order. and pre. V. M. Rychki. 2nd species] (in Ukrainian). Kyiv: Ukraina, 1993. S. 301–347.
89. Fedoruk A. Yaroslavska bytva 1245 roku: rekonstruktsiia vyrishalnoho zitknennia u borotbi za «Galytsku spadshchynu» [The Yaroslavl battle of 1245: reconstruction of the decisive clash in the struggle for the Galician legacy] (in Ukrainian). *Colloquia Russica*. Kraków, 2013. Ser. 1. Vol. 2: Przemysł i ziemia Przemyska w strefie wpływow ruskich X – połowa XIV w. / pod red. V. Nagirnego i T. Pudłockiego. S. 125–143.
90. Fedoruk A. Viiskova diialnist kniazia Danyla Romanovycha v konteksti militarnoho rozvytku Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy XIII stolittia [Military activity of Prince Danylo Romanovich in the context of the militaristic development of Central and Eastern Europe of the 13th century] (in Ukrainian). *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. Lublin, 2014. Rok 12. Zesz. 6. S. 43–62.
91. Fedoruk A. Bytvy za spadshchynu dynastii Babenbergiv (1246–1278 rr.) u konteksti voiennoi diialnosti pravyteliv Galytsko-Volynskoi Rusi [The Battle for the Legacy of the Babenberg dynasty (1246–1278) in the context of military activity of the rulers of Galician-Volyn Rus'] (in Ukrainian). *Galych i Galytska zemlia: dosvid i problemy zberezhennia istoryko-arkhitekturnoi spadshchyny serednovichnykh mist v Ukraini ta Yevropi*: materialy Mizhnar. nauk. konf., m. Galych, 27–28 zhovtnia 2016 r. / redkol.: L. Boiko ta in. Galych: Inform.-vyd. viddil Nats. zapovidnyka «Davni Galych», 2016. S. 330–343.
92. Fedoruk A. “Danielem regem Russiae et filios eius”: viiskova diialnist u velykykh bytvakh periodu viiny za «avstriisku spadshchynu» 1246–1278 rr. [“Danielem regem Russiae et filios eius”: military activity in the great battles of the period of the “Austrian heritage” war of 1246–1278] (in Ukrainian). *Colloquia Russica*. Ivano-Frankivsk; Krakiv, 2017. Ser. 2. Ch. 3: Danylo Romanovych i yoho chasy / za red. V. Nahirnogo i M. Voloshchuka. S. 223–248.
93. Font M. K voprosu o kharaktere vengerskoy ekspansii v XIII veke [To the question of the nature of Hungarian expansion in the 13th century] (in Russian). *Magyarok es szlavok*. Szeged, 1993. S. 329–336.
94. Font M. Vengry na Rusi v XI–XIII vv. [Hungarians in Rus' in the XI–XIII centuries] (in Russian). *A sie yeho srieblo: zb. pr. na poshanu chl.-kor. NAN Ukrainy M. F. Kotliara z nahody yoho 70-richchia*. Kyiv: In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2002. S. 89–98.
95. Font M. Galych u politytsi dynastii Arpadiv [Galich in the politics of the Arpad dynasty] (in Ukrainian). *Galych: zb. nauk. pr. Vyp. 1* / za red. M. Voloshchuka. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2016. S. 201–207.
96. Florovskiy A. V. Chekhi i vostochnye slavyane: Ocherki po istorii cheshsko-russkikh otnosheniy (X–XVIII vv.): v 2 t. [Czechs and Eastern Slavs: Essays on the history of Czech-Russian relations (X–XVIII centuries): in 2 vols.] (in Russian). Praha: Slovansky ustav, 1935. (Prace Slovenskeho ustavu v Praze; Sv. 13, 20). T. 1. 527 s.
97. Hardi Đ. Naslednici Kijeva između kraljevske krune i tatarskog jarma: studija o državno-pravnom položaju Galičke i Galičko-Volinske kneževine do 1264. godine: monografije [The successors of Kiev between the crown and the Tartar yoke: a study on state-legal position Galician

and Galician-Volyn principality to the year 1264: a monograph] (in Serbian). Novi Sad: MBM plas, 2002. 239 s.

98. Khrustalev D. G. Rus': ot nashestviya do «iga» (30–40-e gg. XIII v.). [Rus': from the invasion to the “yoke” (30–40s of the 13th century)] (in Russian). St. Petersburg: Yevraziya, 2004. 320 s.

99. Chubatyi M. Zakhidna Ukraina i Rym u XIII vitsi u svoikh zmahanniakh do tserkovnoi unii [Western Ukraine and Rome in the 13th century in their competitions for church union] (in Ukrainian). *Zapysky NTSh*. Lviv: NTSh, 1917. T. 123/124. S. 1–108.

100. Sharanevich I. I. Istoriya Galitsko-Volodimirskoy Rusi. Ot naydavneyshikh vremen do roku 1453. [History of Galician-Volodimir Rus'. From the most recent times to rock 1453] (in Russian). Lvov: Tip. Stavropig. in-ta, 1863. 462 s.